

ÁBRAHÁM MARIANN
AKI HELYETT A ZENE BESZÉL
Laudáció Soproni Józsefnek¹

Soproni József (Nagygyörgy Sándor portréja, 1970 körül)

Műveid előadójaként kaptam felkérést köszöntésedre. E kérésnek nagy örömmel teszek eleget, de régen álltam ilyen nehéz feladat előtt, mint most. Jó lenne a mindenki által használt és elfogadott jókívánságokkal kezdeni: Isten éltesen még sokáig, az emberi élet legvégső határáig, jó egészséget, munkában gazdag éveket kívánok – vagy valami hasonlóval, ami szívből jövően igaz kívánság is lenne. De 1990-ben, 60. születésnapod alkalmából is műveidhez fordultam segítségért, amikor *Köszöntő helyett a Jegyzetlapok című sorozatról* címmel cikket írtam a Parlandóba. Úgy gondoltam akkor, és ma is úgy gondolom, hogy az alkotás, a zenemű a szerző édes gyermeke, és az azzal való foglalkozás elementárisan mély és lényeges gondolati tartalmat hozhat felszínre, amiért érdemes, sőt öröm felfedező útra indulni, mert mást is megajándékozhat új ismeretekkel.

E sorozat megjelenése után, a hetvenes évek elején segítettél először tanácsaiddal, megérteni az egyes darabok, és talán mondhatom, műveid

¹ Ábrahám Mariann köszöntője a Muzsika 2005/10. számában jelent meg Soproni József 75. születésnapjára.

sorának mélyebb értelmét. A bemutató, majd az ezt követő hangversenyek előtti konzultációk alkalmával válhatott egyértelművé az is, hogy a zeneművek a szerző helyett is „beszélnek”, ha az ember képessé válik arra, hogy belehelyezkedjék egyfajta gondolatvilág rendjébe. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a művek árulkodni tudnak olyan rejtett gondolatokról, érzésekről is, melyek felfedezésére és megértésére nem mindig születik meg egy előadóban a kellő intuíció.

Személyedben olyan embert ismertem meg, aki évtizedek óta töretlenül képes a legmagasabb rendű zeneiséggel, az alkotó ösztön parancsoló belső kényszerével dolgozni, írni, új műveket létrehozni. Úgy tűnik, a forrás kiapadhatatlan, és ez már önmagában is csoda.

Az én emlékeim Rólad évtizedekre nyúlnak vissza. Lenyűgözött az élmény, amikor először hallottalak improvizálni, kezed alatt a zongorán gazdag étellel telt meg a zene, áramlott, hömpölygött, zengett, sodort, nem kellett keresgélni a hangokat, mert azok szervesen egymásba fonódtak. Olyan élményt nyújtott ez a tapasztalás, hogy továbbhaladni kényszerré vált.

A hatvanéves születésnapjaid köszöntő óta tizenöt év telt el, és én még mindig ugyanazon a ponton állok, telve kíváncsisággal, a megérteni akarás feltartóztatathatatlán vágyával. A közelmúltban két újabb daraboddal ismerkedhettem meg közelebbről, sőt az a megtiszteltetés ért, hogy az egyiket nekem dedikáltad, a másik előadására pedig felkértél. Arra gondolhatnánk, talán sikerült már megértenem valamit műveid lényegéből, így abból is, amit e darabok közölni kívánnak. Kérdés, hogy az eddig felismert rendezőelvek elegendőek-e ahhoz, hogy e művekkel való találkozáskor biztonságosan eligazítsanak. Talán. De ne legyünk túl optimisták – a már meglévő ismeretek nem transzponálhatók mechanikusan. Éppen azért, mert a már ismert elemek az élet összetett gazdagságának csak egy kis szeletét érintik, és az évek előrehaladtával máshová kerülhetnek a súlyok, változhatnak az arányok. A már rutinnal alkalmazott eszközöknek újra és újra át kell lényegülniük a zene érdekében. „Soha nem a hangszer kell nézni elsősorban, hanem a zenét. A hangszer *csak* a zenéért van, mely abszolút és független a hangszertől.”

Emlékszem még ezekre az évtizedekkel ezelőtti vezérelvekre: „keressük a *nagy mesterek* isteni pillanatait, próbáljunk az óriások – Bach, Mozart, Beethoven – lelkébe bepillantani, műveik annak tükrei. A nagy zenékből világot átfogó szellem sugárzik, melyben az Abszolútumot megtestesülve látjuk. Tudjunk gyönyörködni abban a szellemben, mely műveik megalkotását vezérelte és megtestesítette. Ha ezt a szellemet az ember talán egy pillanatig *teljesen* magáénak érzi, az kárpótol mindenért. Hitvallásod volt ez a pálya kezdetén.

És most, évtizedekkel később, kezemben tartom a 2003 őszén komponált 18. szonátát. Hihetetlenül gyorsan, három hét alatt született ez a mű! Romantikusnak is nevezhető, ugyanakkor erőteljes belső tartása van. Az anyag jobbra csak két- vagy háromszólamú, néhány akkord dúsítja. Messze túlnő már a hetvenes évek stílusán, a Jegyzetlapokén, hiszen azok a tételek jobbra ötletfoszlányok, ezt a művet pedig összetartja a forma. „Arra törekedtem, hogy benne legyen az eltelt idő summázata.” Az első tétel indítása a franciás barokk nyelven szólal meg, lírai hangon, egy ornamentika, akár a B-dúr partita kezdete, de modern nyelvezetben kifejtve. Hosszú körmondattá növekszik, egyik gondolat teremti a másikat, mert van mondanivalója. Beszélgetésünk közben fogalmazódott meg bennem, hogy egyfajta zenei nyelven kifejezett belső állapotot sugall ez a darab. „Ehhez tudni kell a szakmát – hangzott a válasz. – És akkor a szakma kiszolgál engem. Mindent megcsinál, amit akarok. Nem kell már azzal küszködnöm, hogyan rakom össze. Önmagától működik, mert már egy olyan állapotot teremt bennem, hogy pontosan tudom, hogyan kell megformálnom. És még valamit - mondtad -: állandóan a *nagy mesterek* élnek bennem. Például az a kérdés izgat, hogyan lehet a mai zenei nyelven olyan világosan tagolni a folyamatot, olyan tájékoztató jelleggel, mint ahogy Mozart cezúrákkal, félzáratokkal tagolta a periódusokat. Ott működtek a tonika-domináns funkcionális útjelzői. Nálam a fermáták szolgálnák ezt a célt, természetesen nem ürülhet ki a hang ezalatt, hanem megy, él tovább. A gyors tételek pedig gyorsan villognak, rohannak a képek”.

És közöttük testet ölt a harmadik tétel. Benne a Bach-idézetekkel, amelyek csak felsejlenek. De ott kell lenniük! „Bele kellett lopnom *onnan* valami

kincset. Az első akkord fényesen szóljon, de puhán!” Vagyis hihetetlenül körbe kell járni már egyetlen hangzatot is ahhoz, hogy az ember először megértse, majd meg tudja élni, miért *éppen úgy* van az leírva. „Ez a tétel teljesen szubjektív. Önarckép.” És véletlenül megtudhattam azt is, honnan és milyen jelentéssel bukkan fel, mit idéz évtizedek messzeségéből egy egyszerű, fényesen zengő B-dúr hármashangzat-motívum, milyen élményvilág van mögötte, és miért fátyolozza be barokkos fényét a moll hangzat. A beszélgetés véletlenül derített fényt erre, így ez a mindössze egy-két másodpercnyi idézet is egy világot fedeztetett fel.

A kérdés tehát mindig az, hogy ami az előadó tolmácsolásában megszólal, közelében van-e egyáltalán annak a mondanivalónak, amit a mű valójában képvisel, ami miatt a szerző meg kellett komponálja azt. El tudja-e az ember rendezni, hitelesen megszólaltatni a mű összefüggéseit formailag, dinamikailag, dramaturgiailag, egyszóval tartalmilag. A kottából minden kiolvasható, és nem is a hangok lejátszása okoz gondot, hanem a szellemi és dramaturgiai történés gyors felfogása, megértése és játéktechnikai transzpozíciója.

Születésnapodon szívből kívánom, hogy az elkövetkezendő évek alatt minél többször avass be bennünket, előadókat abba a szellemi világba, melyből műveid megszülettek és megszületnek, mert az előadóknak – akik egy új mű elsajátításáért a legőszintébb szándékkal, de mégis csak „kívülről” indulnak harcba – számtalan akadályon kell átvergődniük. A próbák útját – akárcsak A varázsfuvolában – végig kell járniuk ahhoz, hogy célba juthassanak.

Így most, befejezésként leírhatom ismét: Köszöntő helyett – néhány gondolat a 18. szonátáról.

Gazdag alkotó éveket kívánok a jövőben is!

ÁBRAHÁM MARIANN SOPRONI JÓZSEF MŰVEIT JÁTSSZA

SOPRONI: XIV. zongoraszonáta - 2001, XVIII. zongoraszonáta - 2003, két
ősbemutató (41:39)

Soproni József Zongoraszonáta No. 22. Piano: Ábrahám Mariann (11:01)

Soproni József: Két darab a Jegyzetlapok IV. füzetéből. Piano: Ábrahám Mariann
(5:20)

Soproni József: Praeludium és Fúga in Asz (Első sor.) Ábrahám Mariann
előadásában (6:13)

Soproni József: Praeludium és Fúga in G (Első sor.) Ábrahám Mariann
előadásában (3:28)

Soproni József: Praeludium és Fúga in Fisz (Második sor.) Ábrahám Mariann
előadásában (6:44)

Soproni József: Praeludium és Fúga in G (Második sor.) Ábrahám Mariann
előadásában (5:00)

Soproni József: Praeludium és Fúga in Desz (Második sor.) Ábrahám Mariann
előadásában (4:21)

[Sonata No 14 \(2001\) - I. Andante \(4:57\)](#)

[Sonata No 14 \(2001\) - II. Con moto, leggiero, poco vivo \(5:17\)](#)

[Sonata No 14 \(2001\) - III. Tranquillo \(6:19\)](#)

[Sonata No 14 \(2001\) - IV. Allegro vivo \(3:15\)](#)

Jegyzetlapok zongorára (Válogatás)

[Volume 1 - 6. Expanding Melody \(0:31\)](#)

[Volume 1 - 7. March \(0:29\)](#)

[Volume 1 - 9. Preamble \(0:36\)](#)

[Volume 1 - 11. Interlude \(0:40\)](#)

[Volume 1 - 14. Interchanging Harmonies \(0:41\)](#)

[Volume 1 - 17. Snapping Threads \(0:28\)](#)

[Volume 1 - 20. Sixteenths \(0:20\)](#)

[Volume 1 - 21. Scherzando \(0:20\)](#)

[Volume 1 - 23. Miniature \(0:24\)](#)

[Volume 1 - 26. Etching \(1:43\)](#)

[Volume 1 - 27. Diary Notes \(1:27\)](#)

[Volume 1 - 29. Aphorism \(0:20\)](#)

[Volume 1 - 31. Fleeting Colour](#) (1:12)

[Volume 1 - 34. Whites and Blacks](#) (0:27)

[Volume 1 - 43. Improvisation](#) (1:22)

[Volume 2 - Cessation and Transformation](#) (1:12)

[Volume 2 - 3. Fifths and Sevenths](#) (0:45)

[Volume 2 - 7. Flashed Portrait](#) (0:36)

[Volume 2 - 17. Disappearing Clouds](#) (1:04)

[Volume 2 - 21. Ringing the Bells with Interludes](#) (1:55)

[Volume 3 - 1. Swishing](#) (0:51)

[Volume 3 - 2. In Memoriam János Viski](#) (4:46)

[Volume 3 - 4. Contrasts](#) (2:05)

[Volume 3 - 7. Piles of Leaves](#) (3:08)

[Volume 3 - 8. Amuck-runner](#) (1:31)

[Volume 4 - 1. In sunshine](#) (2:31)

[Volume 4 - 3. In Memoriam László Nagy](#) (3:44)

[Volume 4 - 4. Hommage à Béla Bartók](#) (3:20)

[Volume 4 - 5. Hommage à Händel](#) (1:44)

[Volume 4 - 7. Play with the Silence](#) (3:25)

[Soproni József: Két darab a Jegyzetlapok IV. füzetéből. Piano: Ábrahám Mariann](#)
(5:20)